

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

ЛАВРОВ АНАТОЛІЙ ІВАНОВИЧ

УДК 371.3(07) 674.02

**ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ ЗНАНЬ МАЙБУТНІХ
КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОГО
ПРОФІЛЮ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ
ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Вінниця-2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Вінниця.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
Гуревич Роман Семенович,
Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського, Інститут математики, фізики і
технологічної освіти, директор, м. Вінниця.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Ничкало Нелля Григорівна,
Президія НАПН України, відділення професійної освіти і
освіти дорослих НАПН України, академік-секретар, м. Київ.

кандидат педагогічних наук, доцент
Адабашев Бекір Велішайович,
Республіканський вищий навчальний заклад «Кримський
інженерно-педагогічний університет», кафедра професійної
педагогіки і інженерної графіки, завідувач, м. Сімферополь.

Захист відбудеться «22» березня 2011 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21001, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корп. № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21001, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розісланий «21» лютого 2011 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Актуальність проблеми підготовки висококваліфікованого робітника, здатного забезпечити високу продуктивність праці, пов'язується нині із завданнями побудови постіндустріального суспільства. Головними рисами його розвитку, а також нового технологічного способу виробництва є підвищення наукоємності виробництва. Тому в умовах ринкової економіки вимоги до професійної майстерності робітника, безсумнівно, зростають. Основним джерелом поповнення робітників кваліфікованими кадрами є професійно-технічні навчальні заклади (ПТНЗ).

Підготовка компетентної творчої особистості майбутнього робітника має реалізовуватися через оптимальне поєднання фундаментального, гуманітарного і професійного блоків дисциплін, їх взаємопроникнення на основі міжпредметних зв'язків, інтегрованих курсів, міждисциплінарних форм контролю, що забезпечить формування цілісного і системного знання. За таких умов актуальності набуває підготовка майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю до роботи в умовах функціонально-технологічного оновлення організації будівництва, формування в них професійної компетентності, розвинених творчих, дослідницьких здібностей, конкурентоздатності, ерудованості, здібностей до безперервної освіти.

Вагомі результати з проблеми взаємозв'язку загальноосвітньої, загально-технічної та професійної підготовки в ПТНЗ висвітлені у працях С. Батишева, С. Гончаренка, Р. Гуревича, О. Дубинчук, І. Козловської, В. Кременя, Л. Лук'янової, М. Махмутова, Н. Ничкало, А. Пінського, В. Радкевич та інших.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що в сучасних умовах проблему підготовки висококваліфікованих професіоналів неможливо вирішити без фундаменталізації та інтеграції освіти. Це пояснюється тим, що науково-технічний прогрес перетворив фундаментальні науки в безпосередню, постійно діючу і найбільш ефективну рушійну силу виробництва, що відноситься не тільки до найновіших наукоємних технологій, а й до будь-якого сучасного виробництва. Крім того, фундаменталізація освіти ефективно сприяє формуванню творчого мислення.

Інтеграція знань – багатопланова, складна проблема, що включає психологічні, педагогічні та соціальні аспекти. В нашому дослідженні ми зосередили увагу на дидактичному аспекті інтеграції: змісті інтеграції знань учнів і використанні інтегрованих форм і методів навчання. Проблема впровадження в навчально-виховний процес ПТНЗ дидактичної інтеграції є предметом наукового розгляду українських учених у галузі професійної педагогіки: Б. Адабашева, О. Джулик, М. Кадемій, Б. Камінського, Я. Кміта, І. Козловської, Д. Коломійця, Б. Костілова, Л. Сліпчишин, Я. Собка, О. Стечкевича, Н. Талалуєвої, Т. Якимович та інших. Проте відсутні розробки щодо змісту, форм і методів інтеграції знань на рівні взаємодії, синтезу та інтеграції знань.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання низки суперечностей, що притаманні процесу професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю між:

- вимогами сучасного будівельного виробництва до професійної діяльності фахівців у цій галузі та їхньою професійною підготовкою;

- тенденцією до інтеграційних процесів у науці й виробництві та рівнем наявних взаємозв'язків фундаментальних і спеціальних знань у професійній підготовці майбутніх фахівців у галузі будівельного виробництва;

- об'єктивною необхідністю застосування інтерактивних методів навчання на основі ефективної організації методичної роботи у професійно-технічних навчальних закладах та реальним станом розв'язання даної проблеми.

Сказане вище зумовило вибір теми дослідження **«Формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження враховує вимоги Законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Концепції професійно-технічної (професійної) освіти, відповідних постанов Кабінету Міністрів України, інших нормативних актів Міністерства освіти і науки України, що регламентують діяльність ПТНЗ. Дослідження проводилось за тематичним планом науково-дослідної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за темою «Науково-теоретичні основи створення державних стандартів змісту освіти для професійно-технічних закладів освіти» (РК № 0397U002871).

Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 6 від 01.02.2006 р.) та узгоджено з Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 2 від 27.02.2007 р.).

Мета дослідження – обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічні умови формування фахових знань кваліфікованих робітників будівельного профілю під час вивчення спеціальних дисциплін.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування цілісної системи фахових знань майбутніх фахівців будівельного профілю буде забезпечено за таких педагогічних умов:

- інтеграція фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці майбутніх робітників-будівельників;

- інтеграція змісту загальноосвітніх, загальнотехнічних та фахових дисциплін на основі компетентнісного підходу;

- організація навчального процесу за модулями трудових навичок;

- використання інтерактивних методів навчання на основі ефективної організації методичної роботи в педагогічному колективі.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в педагогічній теорії та практиці.

2. Визначити показники, критерії та рівні сформованості фахових знань і розробити модель формування фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю.

3. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

4. Підготувати методичні рекомендації для викладачів і майстрів виробничого навчання ПТНЗ будівельного профілю, слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти, студентів педагогічних вищих навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах будівельного профілю.

Предмет дослідження – формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю під час вивчення спеціальних дисциплін.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять висновки та положення з: філософії освіти (В. Безпалько, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Пехота, Г. Селівко, Д. Чернілевський та ін.); дидактики професійної освіти (Б. Адабашев, Ю. Бабанський, С. Гончаренко, Р. Гуревич, О. Гребенюк, М. Кадемія, І. Лернер, Л. Лук'янова, М. Махмутов, В. Радкевич, В. Скакун, О. Щербак, Ф. Шльосек та ін.); інтеграції знань у професійно-технічній освіті (М. Берулава, А. Беляєва, І. Козловська, В. Сидоренко, Я. Собко, Л. Сліпчишин, Т. Якимович).

Методи дослідження. Для реалізації завдань дослідження використовувались такі методи: *теоретичні методи*: аналіз, синтез, абстрагування, систематизація філософської та психолого-педагогічної літератури з метою обґрунтування теоретичних засад дослідження; порівняльний аналіз; моделювання для створення моделі формування фахових знань учнів; *емпіричні методи*: спостереження та аналіз досвіду педагогів; опитування викладачів спеціальних дисциплін з проблем формування фахових знань; анкетування та тестування учнів для виявлення рівня сформованості їхніх фахових знань; педагогічний експеримент, якісний і кількісний аналіз результатів на основі *математичної статистики*, що застосовувались з метою перевірки ефективності розробленої моделі та педагогічних умов формування фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася у Кримському республіканському професійно-технічному навчальному закладі «Сімферопольський професійний будівельний ліцей», Кримському республіканському професійно-технічному навчальному закладі «Сімферопольське вище професійне училище сфери обслуговування і будівництва», Кримському республіканському професійно-технічному навчальному закладі «Сімферопольське вище професійне училище будівництва та комп'ютерних технологій», Державному навчальному закладі «Вище професійне училище № 7 м. Вінниці», Державному навчальному закладі «Вище професійне училище № 2 м. Херсона», Державному навчальному закладі «Житомирське вище професійне училище будівництва і дизайну», Професійно-технічному училищі № 5 м. Житомира. Усього в експерименті взяли участь 820 осіб (805 учнів, 15 викладачів і майстрів виробничого навчання).

Організація дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася впродовж восьми років та охоплювала три етапи.

На *першому* етапі (2002-2004 рр.) здійснено аналіз стану проблеми на основі вивчення наукової педагогічної, психологічної, методичної літератури, програмно-методичної документації ПТНЗ, досвіду практичної роботи. Розроблено програму дослідно-експериментальної роботи (визначено об'єкт, предмет, теоретико-методологічні передумови, методику дослідження, сформульовано мету дослідження, робочу гіпотезу та завдання). Вивчено особливості підготовки кваліфікованих робітників для будівельної промисловості; проведено аналіз професіограм і професіокарт, навчальних планів і програм кваліфікованих робітників з професій 7122.2 «Муляр», 7132.2 «Лицювальник-плиточник», 7133.2 «Штукатур», 7141.2 «Маляр».

На *другому* етапі (2005-2007 рр.) розроблено концептуальні засади формування фахових знань кваліфікованих робітників будівельного профілю у навчальному процесі, теоретично обґрунтовано модель формування фахових знань у процесі вивчення спеціальних дисциплін; розроблено методику здійснення процесу формування фахових знань, розроблено дидактичне забезпечення, експериментальні матеріали. Проведено констатувальний етап експерименту, підготовлено програму формувального етапу експерименту.

На *третьому* етапі (2008-2010 рр.) здійснено експериментальну перевірку гіпотези дослідження, розроблених дидактичних матеріалів, що забезпечують формування фахових знань кваліфікованих робітників будівельного профілю, комплексний аналіз та аналіз матеріалів експериментального дослідження, сформульовано загальні висновки, розроблено методичні рекомендації для педагогічних працівників і учнів ПТНЗ будівельного профілю, оформлено кандидатську дисертацію.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають в тому, що:

- *вперше обґрунтовано* концептуальні засади формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін; *розроблено* модель формування фахових знань учнів; *визначено* педагогічні умови ефективного формування фахових знань майбутніх фахівців (інтеграція фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці майбутніх робітників-будівельників; інтеграція змісту загальноосвітніх, загальнотехнічних та фахових дисциплін на основі компетентнісного підходу; організація навчального процесу за модулями трудових навичок; використання інтерактивних методів навчання на основі ефективної організації методичної роботи в педагогічному колективі);

- *уточнено* методику перевірки фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю на основі визначених критеріїв, показників та рівнів;

- *подальшого розвитку* набули методи та форми організації навчання учнів у ПТНЗ будівельного профілю.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в тому, що:

1. Розроблено методику формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю засобами інтеграції знань.
2. Розроблено методичне забезпечення формування фахових знань у процесі вивчення спеціальних дисциплін.
3. Створено методичні рекомендації щодо практичної реалізації визначених теоретичних положень, які сприяють ефективному формуванню фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю в процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Основні положення дослідження **впроваджено** в навчальний процес професійно-технічних навчальних закладів Автономної республіки Крим (довідка № 02-14/2385 від 25.11.2010 р.); професійно-технічних закладів Вінницької області (довідка № 3081/03 від 11.10.2010 р.); Республіканського вищого навчального закладу «Кримський інженерно-педагогічний університет» (довідка № 01.3–08/854 від 14.10.2010 р.); Державного навчального закладу «Вище професійне училище № 2 м. Херсона» (довідка № 31-2/160 від 18.10.2010 р.); професійно-технічних закладів Житомирської області (довідка № 09-125 від 12.11.2010 р.); Державного навчального закладу «Житомирське вище професійне училище будівництва і дизайну (довідка № 187 від 12.11.2010 р.); Професійно-технічного училища № 5 м. Житомира (довідка № 238 від 12.11.2010 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорено на 5 міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи» (Ялта, 2007); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Київ-Вінниця, 2008, 2010); «Проектна та конструкторсько-технологічна підготовка майбутніх фахівців інженерного та технологічного напрямів» (Херсон, 2009); «Інноваційні технології в освіті» (Ялта, 2010); під час проведення круглого столу «Профессиональное образование в Крыму: проблемы и перспективы развития» (Сімферополь, 2010); на щорічних наукових конференціях Інституту математики, фізики та технологічної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, 2006-2010).

Основні результати дослідження висвітлено в 20 публікаціях, з них всі одноосібні; 10 статей вміщено у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків; списку використаних джерел (210 найменувань, з них 9 іноземними мовами) та додатків на 90 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 274 сторінки, з них 163 сторінки основного тексту. В роботі 14 таблиць, 2 рисунки на 7 сторінках.

Основний зміст дисертації

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, сформульовано гіпотезу й завдання дослідження, визначено об'єкт і предмет

дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні засади формування фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю» – представлено характеристику стану проблеми формування фахових знань учнів у ПТНЗ; уточнено зміст поняття «фахові знання майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю»; визначено структуру, показники та рівні сформованості фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю; досліджено особливості підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю у ПТНЗ; розроблено модель формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін.

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури дає підстави стверджувати про наявність різних підходів щодо характеристики стану проблеми формування фахових знань учнів у ПТНЗ. Їх можна розкрити такими основними положеннями:

– особливістю змісту освіти й основних видів знань у ПТНЗ є те, що вони визначаються змістом праці, для виконання якої готуються майбутні робітники. Загальна структура змісту професійної освіти включає три цикли дисциплін – загальноосвітній, загальнотехнічний і фаховий;

– зміст професійної освіти характеризується кількома рівнями організації, тобто має ієрархічну будову. Першим рівнем організації змісту є цикли навчальних предметів. Навчальні предмети, як другий рівень організації, включає найважливіші структурні елементи змісту освіти. Навчальним предметам відповідають і головні профілі підготовки викладачів, що й дає змогу говорити про ці елементи, як про основні структурні одиниці і освіти, і навчального процесу;

– зміст освіти в цілому містить такі взаємопов'язані компоненти: а) систему знань, засвоєння яких забезпечує формування у свідомості учнів наукової картини світу та озброює їх сучасним методологічним підходом до пізнавальної та практичної діяльності; б) систему загальних інтелектуальних і практичних умінь та навичок, що покладені в основу множини конкретних діяльностей; в) головні риси творчої діяльності, що забезпечують готовність до пошуку і розв'язання нових проблем, творчого перетворення дійсності; г) систему світоглядних і поведінкових якостей особистості, які є основою власних переконань й ідеалів.

Опираючись на різноманітні трактування поняття «фахові знання майбутніх робітників», ми прийняли таке означення: фахові знання майбутніх робітників будівельного профілю – це інформація про зміст, форми, способи діяльності в умовах конкретного виробничого процесу, суб'єктом якого є майбутній робітник певної професії будівельного профілю. Основу професійного (фахового) циклу дисциплін становлять загальноосвітні та загальнотехнічні цикли дисциплін.

У результаті аналізу психологічної, педагогічної літератури та практики роботи в ПТНЗ, на основі визначеного нами підходу до розуміння сутності категорії «фахові знання майбутніх робітників будівельного профілю» у процесі проведеного теоретичного та емпіричного дослідження розроблена структура цієї педагогічної

категорії. Враховуючи, що фахові знання учнів мають професійний, особистісний та креативний складники, нами були визначені три основні компоненти, а саме: особистісний, пов'язаний з індивідуальними особливостями здобуття та застосування фахових знань; креативний, пов'язаний із засвоєнням фахових знань як продуктивним процесом, із створенням нового знання самостійно; професійний, пов'язаний з оволодінням знаннями як основою професійної компетентності.

Критеріальна основа компетентнісної підготовки майбутнього робітника-будівельника розроблялася нами, виходячи з таких положень:

- в основу моделі покладено аналіз регіональної специфіки підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю, враховано кадрове забезпечення, матеріально-технічну базу експериментальних ПТНЗ;

- моделювання діяльності робітника будівельного профілю передбачало опис еталонних вимог до робітника: функцій, завдань, та загальнопрофесійних, загальнотехнологічних і спеціальних знань і вмінь;

- у процесі побудови моделі враховано етапи формування фахових знань: результативно-корекційний, навчально-моделюючий та діагностично-орієнтований;

- у структурі моделі враховувалися такі концептуальні положення: політехнічна спрямованість інтеграції знань та вмінь; професійна мобільність; зв'язок теорії з практикою; модульний характер професійного навчання; моделювання професійної діяльності в навчальному процесі;

- у процесі розроблення моделі враховано прогнозування еталонних вимог до професійної діяльності робітника будівельного профілю, вимоги Міністерства освіти і науки України до організації навчально-виховного процесу в ПТНЗ.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, наукових досліджень, досвіду викладацької та керівної роботи, експериментальної роботи у професійно-технічних навчальних закладах будівельного профілю нами були визначені педагогічні умови формування фахових знань у майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю.

Використовуючи проаналізовані принципи професійного навчання та описані аспекти моделювання професійної діяльності робітника будівельного профілю в навчальному процесі ПТНЗ, нами зроблено висновок про те, що модель формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю доцільно представити у вигляді замкнутого регульованого і керованого процесу (рис. 1).

У другому розділі – «Педагогічні умови формування фахових знань у процесі вивчення спеціальних дисциплін у ПТНЗ будівельного профілю» – теоретично обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування фахових знань учнів, а саме: інтеграція фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці майбутніх робітників-будівельників; інтеграція змісту загальноосвітніх, загальнотехнічних та фахових дисциплін на основі компетентнісного підходу; організація навчального процесу за модулями трудових навичок; використання інтерактивних методів навчання на основі ефективної організації методичної роботи в педагогічному колективі.

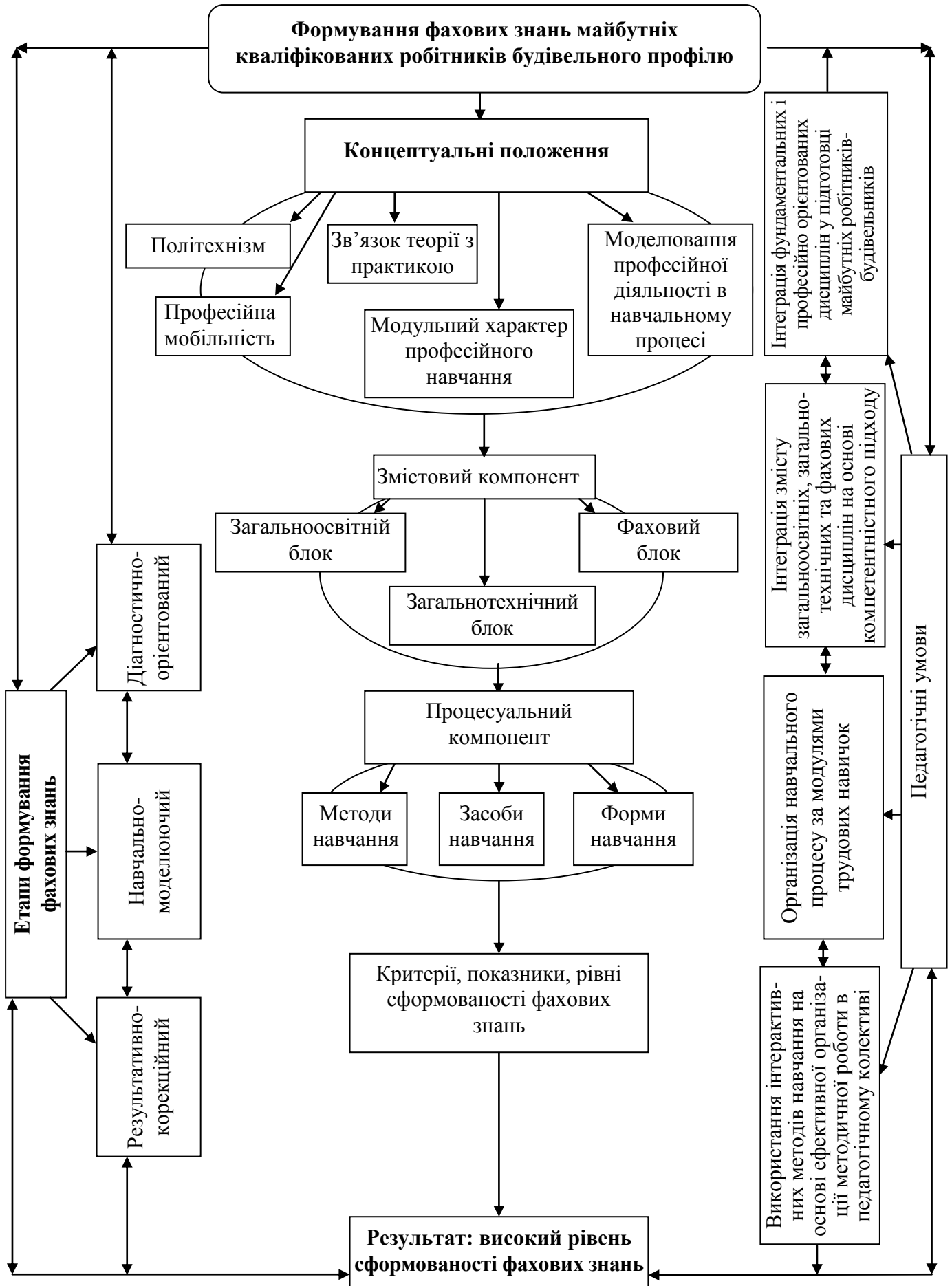

Рис. 1. Модель формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю

Аналіз наукової літератури та досвіду роботи ПТНЗ дозволив нам визначити концептуальні положення проблеми формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників. А саме:

– політехнізм процесу навчання, який передбачає оволодіння системою знань про наукові основи сучасного будівельного виробництва. На базі цих знань формуються загальнопрофесійні та спеціальні знання. Загальнопрофесійні знання включають в себе знання: про загальні основи класифікації техніки та принципи, які лежать в основі технології виробництва конкретної галузі; про класифікації матеріалів та способи їх одержання; про стандартизацію, техніку вимірювання та оцінку якості продукції; про економіку, екологію, організацію праці; про нову техніку і технології виробництва будівельної галузі. Спеціальні знання розкривають сутність конструкції обладнання, інструментів та пристосувань, що застосовуються для виконання окремих операцій та видів робіт, правила їх експлуатації, технологічні процеси, особливості виготовлення продукції та ін.;

– поєднання навчання з виробничою працею учнів, зв'язок теорії з практикою. Зв'язок навчання і праці, теорії і практики – процес двохсторонній. Навчальна і трудова діяльність органічно пов'язані одна з іншою. Тому важливо, щоб викладання всіх навчальних предметів було спрямовано на підготовку та усвідомлене включення учнів у виробничу діяльність;

– моделювання професійної діяльності в навчальному процесі. Під моделюванням професійної діяльності в навчальному процесі ми розуміємо виявлення типових завдань, трансформацію їх в навчально-виробничі завдання, вибір форм організації навчального процесу і методів навчання. За допомогою моделювання можна одержати упереджувальну інформацію для обґрунтування цілей, змісту, засобів діяльності і методів навчання, розробки професійно-кваліфікаційних характеристик, навчальних планів, програм і підручників. Завдання моделювання полягає в установленні відповідності між вимогами, що ставляться до підготовки, і фактичним об'ємом професійних знань та вмінь. У зв'язку з цим постає питання про прогнозування еталонних вимог до робітника;

– професійна мобільність, яка передбачає здатність людини швидко засвоювати технічні засоби, технологічні процеси та нові спеціальності, виховання потреби постійно підвищувати свою освіту та кваліфікацію. Мобільність, творчий характер праці залежить від широти світогляду, усвідомлення та рішення тих проблем, які людина має в своїй практиці, а також бачення та розуміння перспектив розвитку виробництва. Тому мета навчання і полягає в тому, щоб учні не тільки оволоділи професією, а й розвинули свій інтелект. Зміст професійного навчання має швидко удосконалюватися та адаптуватися в процесі виникнення інновацій у техніці, технології та організації праці;

– модульний характер професійного навчання. Сутність такого навчання полягає в тому, щоб учні самостійно могли працювати із запропонованою їм індивідуальною програмою, яка включає в себе банк інформації та методичне керівництво для досягнення поставлених дидактичних цілей. Цілі, зміст та методику організації модульного навчання визначають такі аспекти: виділення із змісту

навчання уособлених елементів, динамічність, дійовість та оперативність знань, гнучкість, бачення перспективи, різнобічність методичного консультування, паритетність. Програми мають варіативний характер, зміст модулів-програм постійно змінюється з урахуванням соціального замовлення;

– систематичність та послідовність професійного навчання. Здійснення цього принципу вимагає дотримання таких умов: планування процесу професійного навчання у відповідності з періодами виробничого навчання: вступного, підготовчого періоду, періоду засвоєння професії, контрольо-заключного; дотримання послідовності формування та закріплення навичок та вмінь в процесі виробничого навчання; опора на базові загальноосвітні знання та вміння; упорядкування навчального матеріалу в цілісну систему взаємопов'язаних знань;

– створення належного навчального середовища. Створення такого середовища передбачає, перш за все, створення в навчальному закладі навчально-матеріальної бази виробничого навчання та дидактичних засобів навчання, які відповідають технологічним, економічним, педагогічним, санітарно-гігієнічним вимогам, а також вимогам безпеки праці та охорони здоров'я учнів;

– комп'ютеризація педагогічного процесу. Використання комп'ютерів у навчальному процесі дозволяє ефективно вирішувати такі педагогічні задачі: індивідуалізація та диференціація навчання; здійснення контролю зі зворотнім зв'язком, з діагностикою помилок та оцінкою результатів навчальної діяльності; здійснення самоконтролю та самокорекції; моделювання та імітація досліджуваних об'єктів, процесів та явищ; розвиток пізнавальних інтересів учнів; формування вмінь приймати рішення.

Інтеграція розглядається в наукових дослідженнях як дидактичний засіб, що забезпечує взаємопроникнення змісту навчальних дисциплін з метою створення нової якості змісту на основі зростання його узагальненості, комплексності та організованості; застосовується з метою вирішення суперечностей, що характерні для сучасного етапу розвитку освіти, а саме між: природною цілісністю людини і технологією відтворення, що закріплена в дезінтегрованому освітньому просторі; формуванням (виявленням) особистості і методами навчання і виховання; ускладненням змісту освіти, зростаючим обсягом необхідної інформації і часом, відведеним для їх засвоєння. Наявна система освіти страждає вузькопредметною орієнтованістю, недооцінкою особистісної основи в реалізації навчально-виховних завдань, недостатньою підготовкою викладачів до їх вирішення.

До основних принципів структурування знань у процесі їх інтеграції науковці відносять такі: 1) принцип проблемності: формування усіх підсистем змісту навчального матеріалу (різного обсягу та ступеня інтеграції), виходячи з проблемного принципу структурування сучасної науки; 2) принцип системності: орієнтація на формування цілісної системи загальноосвітніх та професійних знань інтегративними засобами; 3) принцип фундаменталізації; акцентування у формуванні змісту освіти на фундаментальних знаннях, які є основою загальнотехнічних та спеціальних знань; 4) принцип варіативності: можливість розробки варіативних навчальних курсів та методик, виходячи з вимог конкретної

професії чи навчального закладу; 5) принцип наступності: забезпечення інтеграції знань не лише на даному етапі навчання, але між різними ступенями загальноосвітньої та професійної підготовки; 6) принцип призначення: обґрунтування конкретної (загальноосвітньої чи професійної) мети включення кожної підсистеми знань у зміст навчання з урахуванням вікових можливостей та рівня підготовки учнів; 7) принцип ефективності: застосування інтегративного підходу з метою досягнення очікуваного результату навчання з мінімальними зусиллями та мінімальними затратами навчального часу.

Доведено, що інтеграція знань є ефективним шляхом фундаменталізації професійної освіти; інтеграція загальноосвітніх і загальнонаукових знань спрямована на формування професійних знань та забезпечення їх дієвості, повноти, доступності, ґрунтовності тощо. В навчальному процесі ПТНЗ будівельного профілю інтеграція знань дозволяє забезпечити логіку формування комплексних понять, розуміння суті явищ, які вивчаються в різних предметах, формування в учнів цілісної системи знань, що необхідна для освоєння певної професії.

Установлено й експериментально перевірено, що модульна система навчання базується на індивідуалізованому підході, коли головну роль відіграє не педагог, а слухач, який навчається за власною індивідуальною програмою, самостійно визначаючи темп навчання та термін його закінчення. Результат залежить від ставлення слухача до навчання, його здібностей наявних знань та трудових навичок.

Вивчення наукових джерел і педагогічного досвіду показало, що модульна система навчання має суттєві переваги в порівнянні з традиційною: спрямована на набуття учнями трудових навичок у процесі діяльності за умови оптимально необхідного об'єму теоретичних знань; дозволяє скоротити терміни навчання, тому що визначає його відповідний момент і тривалість з урахуванням рівня раніше накопичених знань та навичок учня; передбачає самостійну роботу в індивідуальному темпі, за яким учень може якісно засвоювати модульні блоки та навчальні елементи, передбачені його особистою індивідуальною програмою; більш мобільна й ефективна, оскільки дає змогу використовувати єдиний банк навчальних елементів і створювати цільові курси на замовлення, що особливо важливо для підготовки кадрів з відповідною компетенцією та адаптації їх до умов ринку праці; забезпечує точну відповідність результатів цілям навчання, дозволяє з високою імовірністю одержувати очікувані наслідки як результат виваженого технологічного підходу до організації навчального процесу та суб'єкту навчання – слухача; професійне навчання за модулями трудових навичок не вимагає відмови від традиційної системи і не є альтернативною їй; може бути використана для розробки всіх типів навчальних програм, як із простих професій з обмеженою кількістю навичок, так і складних, що потребують самого високого рівня майстерності (кваліфікації); підвищує особисту мотивацію і самостійність слухача в засвоєнні визначеної для нього програми навчання.

Визначено основні напрями методичної роботи у ПТНЗ будівельного профілю: організація вивчення викладачами психолого-педагогічної теорії навчання та виховання учнів; систематична інформація про нові методичні знахідки, аналіз

нових публікацій стосовно змісту і методики навчально-виховної роботи з учнями професійно-технічної освіти; вивчення діяльності й особистісних якостей викладачів, виявлення прогалин у роботі; упровадження в практику роботи педагогічного колективу інноваційних технологій, передового досвіду.

Використання інтерактивних методів навчання (самостійна робота, проблемні та творчі завдання, колективно-групова робота, робота в малих групах, ситуативне моделювання, ігрові форми роботи) на основі ефективної організації методичної роботи в педагогічному колективі дає можливість забезпечити ґрунтовні та послідовні знання учнів, озброїти вмінням використовувати їх у нестандартних умовах, навчає працювати самостійно. Інтерактивні форми проведення уроків активізують навчальну діяльність; забезпечують цілеспрямоване формування особистості, розвиток її професійних умінь та навичок; пробудження та розвиток творчої активності й ініціативності учнів, формування вміння самостійно здобувати знання.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування фахових знань учнів ПТНЗ» – представлені методика проведення експериментального дослідження та аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи щодо формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю.

Експериментальна робота умовно була поділена на п'ять етапів, кожен з яких був спрямований на вирішення конкретних завдань. А саме: на першому етапі здійснювався вибір і вирівнювання контрольних і експериментальних груп на основі проведення вхідного тестування, а також визначення умов експерименту, тих, які змінюватимуться, і тих, що не змінюватимуться; на другому – відбувалося висунення, уточнення і корегування основних гіпотетичних положень експериментального дослідження; на третьому – були теоретично обґрунтовані модель і педагогічні умови ефективного формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю, опрацьована методика і технологія педагогічного експерименту; на четвертому – здійснювалося експериментальне навчання, тобто проведення педагогічного експерименту, співставлялися одержані результати з положеннями гіпотези, оцінювалася їх відповідність меті і завданням дослідження; на п'ятому – узагальнювалися матеріали дослідження і впроваджувалися методичні розробки у педагогічну практику.

Для визначення результативності експериментальної методики щодо підвищення рівня фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю використовувалися результати тестування й анкетування учнів контрольних та експериментальних груп, спостереження за їхньою навчальною та виробничою діяльністю, проводився аналіз написання контрольних, курсових і дипломних робіт і результати виконання кваліфікаційних комплексних завдань, результати оцінювань оброблялися методами математичної статистики (за критеріями Стюдента та Фішера).

На констатувальному етапі експериментального дослідження були визначені контрольні й експериментальні групи, одержані результати за визначеними

критеріями та показниками рівня сформованості фахових знань кваліфікованих робітників будівельного профілю. Дослідження формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін проводилося за трьома критеріями: особистісним, креативним та професійним.

Оскільки під час аналізу виробничого навчання та практики було з'ясовано, що вивчення багатьох спеціальних дисциплін носить формальний характер, окремі дисципліни, особливо фундаментальні, мають слабку професійну спрямованість, тому під час формувального етапу експерименту проводилася додаткова перевірка за критерієм професійної спрямованості фундаментальних дисциплін.

Спостереження за динамікою успішності учнів контрольних та експериментальних груп показали, що під час формувального експерименту в експериментальних групах значно підвищилась пізнавальна активність, самостійність, відповідальність у роботі та професійність. З метою перевірки такого висновку було проведено порівняння готовності майбутніх фахівців будівельних спеціальностей до професійної діяльності в контрольних та експериментальних групах. Для цього проводилося анкетування та тестування учнів (рис. 2).

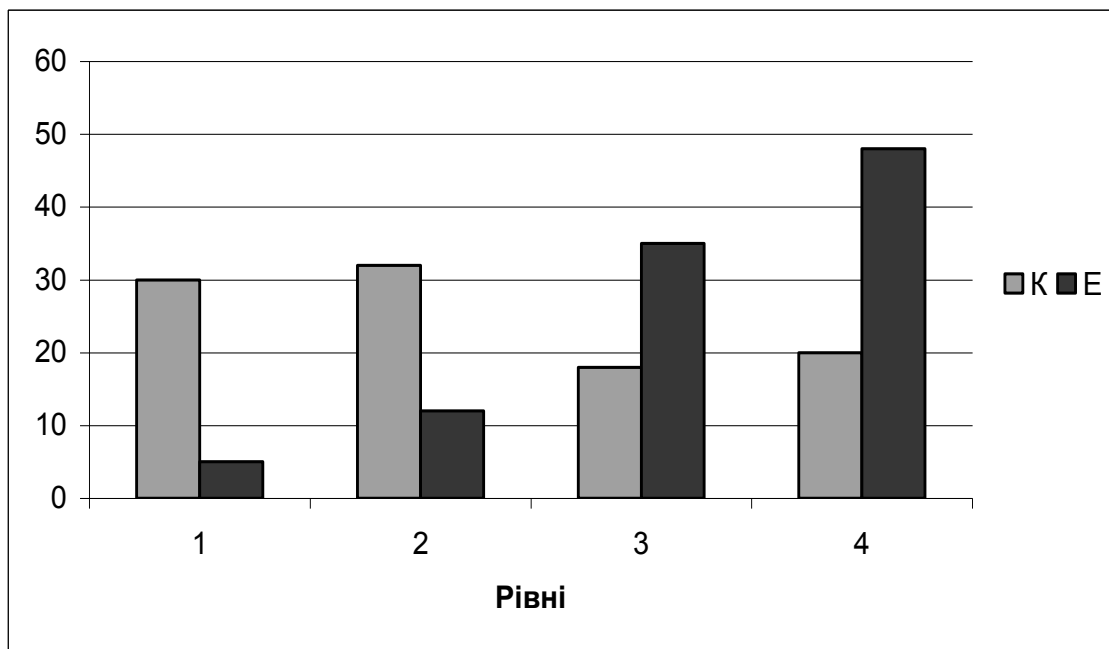

Рис. 2. Динаміка рівнів готовності учнів до майбутньої професійної діяльності

Результати, одержані у ПТНЗ будівельного профілю, залучених до експерименту, свідчать про позитивний вплив запропонованих педагогічних умов формування фахових знань і підвищення професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників-будівельників.

В учнів експериментальних груп, на відміну від учнів контрольних груп, сталися статистично значущі позитивні зміни: поліпшився рівень сформованості фахових знань, свідченням чого виявилось поліпшення відповідних показників.

ВИСНОВКИ

1. Науковий аналіз проблеми формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю дав змогу зробити висновок, що вимоги до рівня професійної підготовки робітників-будівельників в Україні зростають, визначаються критерії оцінки рівня сформованості знань, умінь та навичок, необхідних для досягнення найкращих результатів у професійній діяльності.

У дисертації узагальнено наявні підходи до розкриття змісту поняття «фахові знання майбутніх робітників-будівельників», означено, що фахові (спеціальні) знання – це інформація про зміст, форми, способи діяльності в умовах конкретного виробничого процесу, суб'єктом якого є робітник певної професії. Загальноосвітні знання становлять основу як загальнотехнічного, так і професійного циклів. Політехнічні знання є спільними для широкого кола професій, а професійні – використовуються тільки в межах конкретної професії або групи професій.

Проаналізовано стан проблеми формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. Визначено, що рівень інтелектуальних і практичних умінь та навичок, що забезпечує готовність до пошуку і розв'язання професійних проблем, творчого перетворення дійсності у процесі вивчення спеціальних дисциплін у ПТНЗ, має значний вплив на формування фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю.

Обґрунтовано актуальність та доцільність оновлення основних підходів, форм, методів та інноваційних засобів формування фахових знань учнів ПТНЗ.

2. У дисертації визначено та схарактеризовано показники та критерії (особистісний (повнота, глибина, усвідомленість, ґрунтовність, згорнутість та розгорнутість знань), креативний (дивергентність знань – швидкість, гнучкість, оригінальність, оперативність) і професійний (конкретність, узагальненість, інтегрованість, фундаментальність, системність)) сформованості фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю. На основі цих критеріїв визначено етапи формування фахових знань кваліфікованих робітників-будівельників: результативно-корекційний, навчально-моделюючий, діагностично-орієнтований та рівні їх сформованості: початковий, середній, достатній, високий.

Відповідно до завдань, визначених унаслідок проведеного теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, нами розроблена та науково обґрунтована модель формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі навчання в ПТНЗ. У основу моделі покладено концептуальні положення формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю: політехнізм, професійна мобільність, зв'язок теорії з практикою, модульний характер професійного навчання, моделювання професійної діяльності в навчальному процесі.

Серед основних чинників формування фахових знань виозначено наступні: професійне спрямування навчальних планів і програм, упровадження системи інноваційних методів, засобів, форм навчання, створення навчально-матеріальної бази виробничого навчання, організація методичної роботи, підвищення кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання.

3. Аналіз компонентів моделі формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю дозволив нам визначити і теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування фахових знань майбутніх фахівців будівельного профілю, а саме: інтеграція фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці майбутніх робітників-будівельників; інтеграція змісту загальноосвітніх, загальнотехнічних і фахових дисциплін на основі компетентнісного підходу; організація навчального процесу за модулями трудових навичок; використання інтерактивних методів навчання на основі ефективної організації методичної роботи в педагогічному колективі.

Розроблено педагогічну технологію формування професійних знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю в процесі вивчення спеціальних дисциплін. Вона передбачає комплексне застосування різних форм, методів та засобів навчання, способів організації навчально-виховного процесу у ПТНЗ, які враховують рівень підготовленості учнів, особливості майбутньої професійної діяльності, допомагають розв'язати проблеми формування фахової компетентності майбутнього кваліфікованого робітника будівельного профілю, створюють сприятливі умови для формування професійних знань.

Означено особливості організації навчального процесу у ПТНЗ будівельного профілю за модулями трудових навичок. До особливостей формування професійних знань майбутніх робітників-будівельників в умовах модульної системи відносимо: організація самостійної роботи впродовж курсу навчання, максимальне наближення мети та змісту спеціальних дисциплін до майбутньої професійної діяльності, можливість організувати роботу учнів, спрямовану на усвідомлення зв'язків між блоками загальноосвітніх, загальнотехнічних та фахових дисциплін на основі компетентнісного підходу.

4. Експериментально підтверджено ефективність педагогічних умов формування фахових знань майбутніх кваліфікованих. Результати, одержані у ПТНЗ будівельного профілю, залучених до експерименту, свідчать про позитивний вплив запропонованих педагогічних умов формування фахових знань і підвищення професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників-будівельників.

За результатами дослідження укладені методичні рекомендації для викладання спеціальних предметів для викладачів та майстрів виробничого навчання ПТНЗ, слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти, студентів педагогічних вищих навчальних закладів.

Виконане дисертаційне дослідження, певна річ, не вичерпує всіх проблем формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. До подальших напрямів дослідження цієї важливої проблеми відносимо: розроблення єдиної системи методичної роботи педагогічного колективу з формування професійних знань майбутніх робітників-будівельників; створення відповідної матеріально-технічної та навчально-методичної бази у ПТНЗ; розроблення та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю.

Список опублікованих праць за темою дослідження:

Статті у провідних наукових фахових виданнях:

1. **Лавров А. И.** Производственно-профессиональное обучение: формирование учений и навыков будущего специалиста / **А. И. Лавров** // Проблемы сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. статей. – Ялта : РВВ КГУ, 2006 – Вип. 11. – Ч. 2. – С. 106-112.

2. **Лавров А. І.** Погляди на профтехосвіту – сьогодні й у майбутньому / **А. І. Лавров** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / редкол. М. І. Сметанський (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Діло», 2006 – Вип. 16. – С. 246-251.

3. **Лавров А. І.** Гуманістичні засади перебудови «педагогічних технологій» у технічній освіті / **А. І. Лавров** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / редкол. М. І. Сметанський (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Діло», 2006 – Вип. 17. – С. 100-105.

4. **Лавров А. І.** Погляди на гуманістичні засади перебудови «педагогічних технологій» у технічній освіті / **А. І. Лавров** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. – Вип. 12. – С. 194-196.

5. **Лавров А. І.** Зміст професійної освіти як педагогічна категорія / **А. І. Лавров** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – Вип. 17. – С. 361-364.

6. **Лавров А. І.** Інтеграція знань як наукова категорія / **А. І. Лавров** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / редкол. М. І. Сметанський (голова) та ін. – Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2008. – Вип. 23. – С.17-20.

7. **Лавров А. І.** Інтеграція знань як один із шляхів фундаменталізації професійної освіти / **А. І. Лавров** // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / редкол. І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2010. – Вип. 23. – С. 278-284.

8. **Лавров А. І.** Структура, критерії та рівні сформованості фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників-будівельників / **А. І. Лавров** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / редкол. В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2010. – Вип. 31. – С. 311-317.

9. **Лавров А. І.** Педагогічні умови формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю / **А. І. Лавров** // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія : зб. наук. праць / редкол. В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2010. – Вип. 32. – С. 360-365.

10. **Лавров А. І.** Особливості підготовки кваліфікованих робітників будівельного профілю в професійних ліцеях / **А. І. Лавров** // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія : зб. статей. – Ялта, РВВ КГУ, 2010. – Вип. 28. – Ч. 1. – С. 162-169.

Методичні рекомендації:

11. **Лавров А. И.** Методические рекомендации для преподавателей специальных дисциплин и мастеров производственного обучения по проведению деловых игр при подготовке квалифицированных рабочих строительного профиля / **А. И. Лавров.** – Симферополь : КРИППО, 2010. – 27 с.

12. **Лавров А. И.** Методические рекомендации для мастеров производственного обучения и преподавателей специальных дисциплин по проведению интегрированных уроков при подготовке квалифицированных рабочих строительного профиля / **А. И. Лавров.** – Симферополь : КРИППО, 2010. – 27 с.

13. **Лавров А. И.** Методические рекомендации для преподавателей общеобразовательных, общетехнических и специальных дисциплин по проведению интегрированных уроков при подготовке квалифицированных рабочих строительного профиля / **А. И. Лавров.** – Симферополь : КРИППО, 2010. – 27 с.

14. **Лавров А. И.** Методические рекомендации для преподавателей и мастеров производственного обучения по организации и проведению открытых уроков при подготовке строительных профессий / **А. И. Лавров.** – Симферополь : КРИППО, 2010. – 30 с.

15. **Лавров А. И.** Методические рекомендации для преподавателей специальных дисциплин по формированию умений самостоятельной работы учащихся в процессе теоретического обучения при подготовке квалифицированных рабочих строительного профиля / **А. И. Лавров.** – Симферополь : КРИППО, 2010. – 34 с.

16. **Лавров А. І.** Педагогічні умови формування фахових знань у процесі вивчення спеціальних дисциплін в професійних ліцеях будівельного профілю : методичні рекомендації / **Лавров А. І.**; за ред. д. пед. наук, професора Р. С. Гуревича. – Симферополь : КРИППО, 2010. – 188 с.

Інші матеріали:

17. **Лавров А. И.** Курс училища – воспитание профессионала и человека / **А. И. Лавров** // Школа – ПТУ – производство: научно-популярный журнал для юношества, педагогов. – Симферополь : КРИППО. – 2004 . – № 2. – С. 4-5.

18. **Лавров А. И.** Друзья! Прекрасен наш союз! / **А. И. Лавров** // XXI Украина. – Август, 2010. – С. 130-132.

19. **Лавров А. И.** Учимся строить на века / **А. И. Лавров** // Всеукраїнський журнал «Наш вибір». – 2010. – Спецвыпуск № 3 (26). – С. 52-53.

20. **Лавров А. И.** Вивчення стану сформованості фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін / **А. И. Лавров** // Инновационные технологии в образовании : материалы VII Международной научно-практической конференции «Инновационные технологии в образовании», 20-22 сентября 2010 г., г. Ялта. – Сборник статей. – Ялта, РВВ КГУ, 2010. – С. 142-146.

Анотації

Лавров А. И. Формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю у процесі вивчення спеціальних дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2011.

Відповідно до завдань дослідження теоретично обґрунтовані та експериментально перевірені педагогічні умови ефективного формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю засобами інтеграції. До педагогічних умов віднесені такі: інтеграція фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін у підготовці майбутніх робітників-будівельників; інтеграція змісту загальноосвітніх, загальнотехнічних та фахових дисциплін на основі компетентнісного підходу; організація навчального процесу за модулями трудових навичок; використання інтерактивних методів навчання на основі ефективної організації методичної роботи в педагогічному колективі.

Визначено та схарактеризовано показники та критерії сформованості фахових знань майбутніх робітників будівельного профілю. На основі цих критеріїв визначено рівні сформованості фахових знань кваліфікованих робітників-будівельників: початковий, середній, достатній, високий.

Експериментально підтверджено ефективність запропонованих педагогічних умов формування фахових знань майбутніх кваліфікованих робітників будівельного профілю. Доведено, що під впливом комплексу засобів розвитку пізнавальної активності учнів у навчанні можна забезпечити підвищення рівня оволодіння учнями фаховими знаннями.

Ключові слова: кваліфікований робітник, фахові знання, педагогічні умови формування фахових знань, спеціальні дисципліни.

Лавров А.И. Формирование профессиональных знаний будущих квалифицированных рабочих строительного профиля в процессе изучения специальных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования;

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Винница, 2011.

В диссертации обоснованы концептуальные основы формирования профессиональных знаний будущих квалифицированных рабочих строительного профиля в процессе изучения специальных дисциплин; разработана модель формирования профессиональных знаний учеников.

Представлена характеристика состояния проблемы формирования профессиональных знаний учеников в профессионально-технических учебных заведениях; исследовано сущность понятия интеграции фундаментальных и профессионально ориентированных дисциплин как психолого-педагогической категории; уточнено содержание понятия «профессиональные знания будущих квалифицированных рабочих строительного профиля»; исследованы особенности подготовки квалифицированных рабочих строительного профиля в профессиональных лицеях.

В процессе исследования были теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия эффективного формирования профессиональных знаний будущих квалифицированных рабочих строительного профиля. К основным педагогическим условиям отнесены следующие: интеграция фундаментальных и профессионально ориентированных дисциплин в подготовке будущих рабочих-строителей; интеграция содержания общеобразовательных, общетехнических и профессиональных дисциплин на основе компетентностного подхода; организация учебного процесса за модулями трудовых навыков; использование интерактивных методов учебы на основе эффективной организации методической работы в педагогическом коллективе.

Разработана педагогическая технология формирования профессиональных знаний будущих квалифицированных рабочих строительного профиля в процессе изучения специальных дисциплин. Она предусматривает комплексное применение различных форм, методов и средств обучения, способов организации учебно-воспитательного процесса в профессионально-технических учебных заведениях, которые учитывают уровень подготовленности и познавательные возможности учащихся, особенности будущей профессиональной деятельности, помогают решить проблемы формирования профессиональной компетентности будущего квалифицированного рабочего строительного профиля, создают благоприятные условия для формирования профессиональных знаний.

Обозначены особенности организации учебного процесса в профессионально-технических учебных заведениях строительного профиля по модулям трудовых навыков. К особенностям формирования профессиональных знаний будущих рабочих-строителей в условиях модульной системы относим: организацию самостоятельной работы в течение курса обучения, максимальное приближение цели и содержания специальных дисциплин к будущей профессиональной деятельности, возможность организовать работу учащихся, направленную на осознание связей между блоками общеобразовательных, общетехнических и специальных дисциплин на основе компетентностного подхода.

Экспериментально подтверждена эффективность предложенных педагогических условий формирования профессиональных знаний будущих квалифицированных рабочих строительного профиля. Доказано, что под влиянием комплекса средств развития познавательной активности учеников в обучении можно обеспечить повышение уровня овладения учениками профессиональными знаниями.

С целью реализации обозначенных педагогических условий формирования профессиональных знаний будущих квалифицированных рабочих в процессе изучения специальных дисциплин разработана соответствующая методика формирования профессиональных знаний учеников.

Разработаны: методическое обеспечение процесса формирования профессиональных знаний в процессе изучения специальных дисциплин; методические рекомендации по практической реализации определенных теоретических положений, которые способствуют эффективному формированию профессиональных знаний будущих рабочих строительного профиля в процессе изучения специальных дисциплин. Развития получили методы и формы организации обучения учеников профессионально-технических учебных заведений строительного профиля.

Ключевые слова: квалифицированный рабочий, профессиональные знания, педагогические условия формирования профессиональных знаний, специальные дисциплины.

Lavrov A.I. Forming of professional knowledge of future building profile qualified workers in the process of the special disciplines study. – Manuscript.

Dissertation on the Candidate of Pedagogical Sciences Degree in specialty 13.00.04 – Theory and methods of professional education. – Vinnytsya State Pedagogical University named after Mykhaylo Kotsubynsky, Vinnytsya, 2011.

In accordance with the research tasks pedagogical terms of effective forming of future building profile qualified workers' professional knowledge by means of integration are theoretically grounded and experimentally tested. These pedagogical terms are attributed as: integration of general education, general technical and professional blocks of disciplines on the basis of students' competence approach; module organization of educational process in the modules of labor skills; the use of interactive methods of study on the basis of methodical work effective organization in pedagogical collective; the use of modern study facilities on basis of the context approach of professional knowledge gaining.

Indexes and criteria of building profile workers' professional knowledge formation are determined and characterized. On the basis of these criteria levels of future building profile workers' professional knowledge formation are determined as: initial, middle, sufficient and high. Efficiency of the offered pedagogical terms of future building profile workers' professional knowledge formation is experimentally confirmed. It is also well-proven that under the act complex of students' cognitive activity development facilities it is possible to provide the increase of students' professional knowledge level.

Keywords: qualified worker, professional knowledge, pedagogical terms of professional knowledge formation, special disciplines.

Підписано до друку 08.02.2011 р. Формат 60x90/16
Папір друкарський. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 21.

Редакційно-видавничий відділ
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32.